

3. Nabývání druhého jazyka

31/10/06

1. Nabývání (akvizice) druhého jazyka

Akvizice L2 *L2 acquisition (SLA)*

- PŘIROZENÁ vs. FORMÁLNÍ
- INDIVIDUÁLNÍ vs. KOLEKTIVNÍ

- L1 = RODNÝ/NATIVNÍ, příp. DOMINANTNÍ jazyk
- L2 = druhý n. další jazyk
- TL = CÍLOVÝ jazyk *target language*: jazyk, který se mluvčí učí, který nabývá, v němž chce být schopen komunikovat
- TL¹ = „MAINSTREAMOVÁ“ varianta TL: ta, kterou mluví jeho rodilí mluvčí a/nebo členové etnoligvistická komunita, s níž je primárně asociována
- TL² = KONTAKTNÍ varianta TL: ta, kterou mluví jeho nerodilí mluvčí a/nebo členové etnoligvistických komunit, s nimiž není primárně asociována
- AL = ANCESTRÁLNÍ jazyk, jazyk předků *ancestral language*
- IL = „MEZIJAZYK“ *interlanguage*: aproximace směrem k TL

Zdroje při akvizici TL

- a) INPUT z TL
- b) INTERFERENCE z L1
- c) AUTONOMNÍ inovace

„Mezijazyk“ a fosilizace

- „mezijazyk“ je autonomní varieta: má vlastní strukturu, která se liší od struktury TL (ať už TL¹ nebo TL²)
- „mezijazyk“ se v době akvizice vyvíjí díky pokračujícímu inputu z TL

- FOSILIZACE = ustrnutí na určitém stupni vývoje „mezijazyka“, v určité fázi aproximace směrem k TL
 - a) chybí další input z cílového jazyka
 - b) pokračující input z cílového jazyka nevede k (výraznému) vývoji „mezijazyka“
- k fosilizaci dochází často u struktur, jejichž nedokonalé zvládnutí nepřekáží komunikaci, chybí tu totiž zpětná vazba

Individuální aspekty nabývání L2

- 1) KOGNITIVNÍ proměnné (tzv. *aptitude*)
 - a) schopnost FONETICKÉHO kódování = schopnost percipovat různé hlásky, asociovat s nimi symboly a udržet si tuto asociaci
 - b) GRAMATICKÁ citlivost = schopnost rozeznat gramatickou funkci slova, fráze apod. ve výpovědi bez formálního (explicitního) tréninku v gramatice

- c) schopnost *ROTE learning* = schopnost naučit se asociaci mezi novými slovy a jejich významy a udržet si tuto asociaci
 - d) INDUKTIVNÍ schopnost = schopnost vyvozovat nebo indukovat strukturní pravidla
- 2) tzv. KOGNITIVNÍ STYLY: impulzivita vs. reflexivita, závislost vs. nezávislost, introverze vs. extroverze
- 3) AFEKTIVNÍ (postojově-motivační) proměnné

Raný „mezijazyk“ a raná fosilizace

- raný, raná = v počátcích akvizice
- k rané fosilizaci často dochází u dospělých mluvčích při přirozené akvizici
- raný „mezijazyk“ obsahuje mnoho rysů nezávislých na L1 a TL

Příklad: Perdue (1993), Klein/Perdue (1997)

- 40 dospělých imigrantů po dobu 30 měsíců od příchodu do záp. Evropy
- přirozená akvizice, různé rodné jazyky, různé cílové jazyky (niz., angl., fr., něm., švéd.)
- lexikon: malý; převážně slova z L2, méně z L1; převaha substantiv a sloves, méně adjektiv a adverbíí
- morfologie: absence flexe a flexivních kategorií (ale: cílové jazyky do značné míry analytické)

- syntax: nevelký inventář funkčních slov (několik kvantifikátorů, determinátorů, adpozic), absence subordinace
- vliv L1 zvl. ve fonologii, slovosledu a způsobech vytváření substantivních kompozit
- pro jednotlivé struktury lze vysledovat AKVIZIČNÍ FÁZE, tj. akvizice L2 má své zákonitosti

2. *Inteference/transfer a autonomní inovace*

- TRANSFER = vliv L1 na TL (IL) při akvizici
- INTERFERENCE = a) transfer, b) jakýkoli vliv jazyka na jazyk

Transfer

- POZITIVNÍ transfer z L1 vede ke shodám IL s TL¹
- NEGATIVNÍ transfer z L1 vede k odlišnostem IL od TL¹
- MATERIÁLNÍ vs. ABSTRAKTNÍ

Lexikální transfer

- a) materiální transfer (L1 > TL)
- b) sémantická reinterpretace slov TL na základě formální podobnosti se slovy L1, tzv. *faux amis*
- c) sémantická reinterpretace slov TL na základě částečné sémantické shody se slovy L1, transfer polysémie

- d) kombinatorika forem TL na základě vzorců L1, transfer struktury lexémů (zvl. kompozit)

Příklady (L1 = němčina, TL = angličtina)

- a) IL *dement* „popřít, dementovat“ (TL *deny*) < L1 *dement-ier-en*; IL *brill-s* „brýle“ (TL *eyeglass-es*) < L1 *Brill-en*
- b) IL *guilty* „platný“ (TL *guilty* „vinen“) < L1 *gültig* „platný“
- c) IL *carry* „i. nosit [přenášet]; ii. nosit [oblečení]“ (TL *carry* i.) < L1 *tragen* i.-ii.
- d) IL *ill-car* „sanitka“ (TL *ambulance*) < L1 *Kranken-wagen*

Fonologický a fonetický transfer

- cizí „přízvuk“
- **DISKUSE:** interference ve fonologii a fonetice vašich L2

Morfosyntaktický transfer

Příklady

- IL *girlen* „dívky“ (L1 = němčina, TL = angličtina)
- IL *robotnice* „dělnice PL“ (L1 = čeština, TL = ruština)
- zvl. abstraktní transfer: slovosled, valence sloves atd.

- a. *est-ce que Marie est une touriste?* (L1 = francouzština)
- b. *is Marie is a tourist?* (IL = angličtina²)
- c. *is Marie a tourist?* (TL = angličtina¹)

- a. *erklär mir was* (L1 = němčina)
- b. *explain me something* (IL = angličtina²)
- c. *explain something to me* (TL = angličtina¹)
- cf. *tell me something*

- a. *du hast gerade aufgehört zu essen* (L1 = němčina)
- b. *you've just finished to eat* (IL = angličtina²)
- c. *you've just finished eating* (TL = angličtina¹)
- cf. *you've just started to eat*

Autonomní inovace

- = prvky IL, které nejsou ani v TL⁽¹⁾, ani v L1
- zvl. simplifikace: ztráta morfologie, regularizace, analogie
- podobné procesy v akvizici L1
- vliv univerzálních principů

Příklad (TL = angličtina)

- IL *leaved, buyed, thinked, sheeps*

- IL *sparsity* (TL *sparseness*); *nocent* „vinný“ (cf. TL *innocent* „nevinný“)

Hypotéza diferenciálu příznakovosti

- = *Markedness Differential Hypothesis* (Eckmann 1985)
- a) náročná bude akvizice těch rysů TL, které jsou v L1 odlišné a které jsou zároveň v TL PŘÍZNAKOVĚJŠÍ než v L1
- b) náročná **ne**bude akvizice těch rysů TL, které jsou v L1 odlišné a které zároveň v TL nejsou PŘÍZNAKOVĚJŠÍ než v L1

3. Etnolekty a indigenizované variety

- = variety vzniklé v důsledku kolektivní akvizice L2
- INDIGENIZOVANÁ (nativizovaná) varieta: zvl. v kontextu kolonialismu a postkolonialismu, variety koloniálního jazyka mimo metropoli: *World Englishes* atd.
- ETNOLEKT: zvl. v kontextu etnických minorit

Příklad: tchajwanská mandarinština

- Tchajwan: 21,5 mil. obyvatel (1995), 29 jazyků (vč. zanikajících)
 - i) TCHAIWANŠTINA = JIŽNÍ MINŠTINA (čínský) (67%): V, JZ, pobřeží

- ii) MANDARINŠTINA (čínský) (205): migrace z Číny po 1945 (Kuomintang), zvl. velká města
- iii) HAKKA (čínský) (11%): migrace z Číny před kolem 1800
- iv) austronéské AMIS, ATAYAL, BABUZA, BASAY, BUNUN, HOANYA, KANAKANABU, KAVALAN, KETANGALAN, KULUN, KAIWAN, PAPORA, PAZEH, PYUMA, RUKAI, SAAROA, SAYSIAT, TAOKAS, TAROKO, THAO, TSOU, YAMI atd. (celkem cca 340 tis.): zvl. vnitrozemí a hory
- v) tchajwanský znakový jazyk (30 tis.)
- vi) JAPONŠTINA (10 tis.), MONGOLŠTINA (6 tis.), TIBETŠTINA (2 tis.), UJGURŠTINA, filipín. jazyky aj.

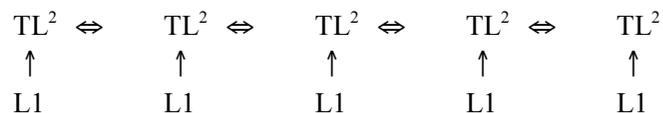
- a. *wo jintian chi-le zhongfan* mandarinština (Peking)
já dnes jíst-PFV oběd
- b. *wo jintian you chi zhongfan* mandarinština (Tchajwan)
- c. *wa kinali u chia dyongdao* tchajwanština
já dnes mít jíst oběd
„dnes jsem snědl/a oběd“

Sociální kontext akvizice TL

- *omezená interakce* mezi L2-mluvčími a L1-mluvčími TL
- a) L1-mluvčí TL: typicky nevelká skupina s vyšším sociálním statusem

- b) L2-mluvčí TL: pouze menší část z nich, zvl. elita, má přímý přístup k TL¹; větší část z nich se učí TL²; pro většinu jsou tak skutečným TL různé *kontaktní variety TL* (= TL²), nikoli TL¹

TL¹ ⇔

- nejdříve přetrvává bilingvismus
- později dochází k postupné jazykové směně: TL² se stává L1 etnolingvistické komunity
- AL se projevuje jako SUBSTRÁT
- etnolekt/indigenizovaná varieta = etablovaná a stabilizovaná kontaktní varieta TL

I.	II.	III.
L2 = L2-TL	L2 = L2-TL	
L1 = AL	L1 = AL ~ L2-TL	L1 = „L2-TL“

Míra „fosilizace“

- nejde doslova o fosilizaci ve smyslu individuální akvizice L2
- = míra strukturní odlišnosti etnolektu/indigenizované variety jazyka od MAINSTREAMOVÉ variety jazyka (tak je se reprodukuje v etnolingvistické komunitě původních mluvčích)
- a) míra přístupu k mainstreamové varietě TL: menší > větší
 - kolik z (pův.) nerodilých mluvčích ji ovládá
 - míra expozice, akviziční situace atd.
- b) homogenita (příp. početní dominance) > heterogenita AL
 - pravděpodobnost, že se rysy AL stanou součástí TL

	TL ²	⇔	TL ²	⇔	TL ²	⇔	TL ²
	↑		↑		↑		↑
HOMOGENITA	L1(A)		L1(A)		L1(A)		L1(A)
DOMINANCE	L1(A)		L1(A)		L1(B)		
HETEROGENITA	L1(A)		L1(B)		L1(C)		L1(D)

- c) období bilingvismu, přetrvávání AL: delší > kratší
 - doba působení AL na TL (fáze I-II)
- d) etnická identita: silnější > slabší

– silná etnické identita a zdůrazňování rozdílů oproti etnické komunitě původních mluvčích TL vede k silnějšímu vlivu AL

Příklad: singapurská angličtina (Ho & Platt 1993)

- Singapur: 3,5 mil (1998)
 - i) čínské jazyky (HOKKIEN 1 mil., KANTONŠTINA 320 tis., MANDARINŠTINA 200 tis. – úřední, HAKKA 69 tis. aj.): 76%
 - ii) MALAJŠTINA (400 tis. = 16%) – úřední
 - iii) ANGLIČTINA (230 tis. = 9%) – úřední
 - iv) TAMILŠTINA (90 tis. = 3,5%) – úřední
 - v) další jazyky: austronéské, indo-árijské
- 1930-1960 angl. se začíná užívat jako lingua franca mezi různými etnolingvistickými skupinami (29%), učí se na školách, stále častěji primárním i rodným jazykem mladých
- silný vliv jižních čínských jazyků: materiální přejímání (např. diskurzivní částice), ale zvl. strukturální transfer (a + c > b)
- interní inovace (de)

- a. *did you come here by car?* angličtina („standardní“)
 AUX.PRET 2 přijít sem PREP auto
- b. *you sit car come here ah?* angličtina (Singapur)
- c. *li che chhia lâi chittau ah?* hokkien
 2 sedět auto přijít sem Q
 „přijel/a jsi sem autem?“

- d. *my father is stay here* „tady bydlí můj otec“
 e. *my father was stay here* „tady bydlel můj otec“

Úkol III

1. Kontaktujte NERODILÉHO mluvčího češtiny;
2. NAHRAJTE s ním krátké (5m.) vyprávění, příp. dialog na téma „Jaké oblečení rád nosím“;
3. pořídte TRANSCRIPT;
4. ANALYZUJTE odchylky od češtiny rodilých mluvčích.